

Oponentský posudek disertační práce

Oponent: Doc. Ing. arch Pavla Melková Ph.D.

Disertant: MgA. Petra Vlachynská

Název práce: Vztah umění a urbánního prostředí

Školitel: doc. Ing. arch. Irena Fialová

Doktorský studijní program: Architektura a urbanismus

Studijní obor: Urbanismus a územní plánování

Praha 2021

Disertační práce Petry Vlachynské se zabývá uměleckými díly ve veřejném prostoru Prahy instalované v letech 1989 – 2019.

Za spojovací znak daného období považuje absenci strategické podpory a kulturní politiky z pozice města. Za cíl si klade vytvořit ucelený obraz trvalého umění ve veřejném prostoru v daném období, na základě shromážděných dat popisujících základní tendence v produkci a distribuci umění na území Prahy a hledání vztahů mezi formou a významem uměleckých děl a charakterem lokalit, jejichž prostředí dotváří.

Práce obsahuje dvě hlavní části. Textovou část a katalog uměleckých děl ve veřejném prostoru Prahy 1989 – 2019.

Z názvu práce a formulace výzkumných témat lze usuzovat, že vedoucím úhlem pohledu zde je vztah uměleckých děl k urbánnímu prostředí. Zcela správně je v obecné rovině kladen důraz na existenci urbánního kontextu, na jeho význam pro kvalitu uměleckého díla a naopak kvality díla na kvalitu místa.

Domnívám se, že těžiště práce leží v prvních dvou, autorkou definovaných tématech (1. Zmapovat umělecká díla umístěná do veřejného prostoru Prahy mezi lety 1989 – 2019. 2. Popsat dílo a místo pomocí kategorií, které umožní vyhodnotit vztah umění a urbánního prostředí.)

Zatímco v druhých dvou, autorkou formulovaných tématech (3. Vyhodnotit charakteristické typy vztahů mezi uměním ve veřejném prostoru a základními vlastnostmi urbánního prostředí. 4. Na základě případové studie popsat a interpretovat vztahy mezi procesem, dílem a místem.), práce podle mě zůstává v obecné rovině, a to v mapování prostředí tématu (historie, procesy, praktické nástroje, typologie umění i urbánního prostředí či v sumarizaci a částečně analýze, jakým způsobem se k tématu vyjadřuje teoretická literatura a výzkumné práce, než v rovině vyhodnocení. Ani v bodě 4., tedy interpretace vztahů na základě případové studie zpracované v disertační práci, neshledávám přímou souvislost mezi touto případovou studií, jejím vyhodnocením a obecnými tezemi, které opět odkazují spíše na existující teoretické práce či příklady z praxe. Je ovšem zároveň potřeba zdůraznit, že stejně jako ostatní deskriptivní části práce, jsou i tyto velmi zodpovědně, rozsáhle a systematicky zpracovány a jsou hodnotou samy o sobě.

Toto přenesení cíle do deskriptivní roviny práce by myslím nijak neubralo na kvalitě práce – naopak. Akcentuje totiž její skutečný význam, který osobně považuji za nezpochybnitelný. Tento význam spočívá v systematickém, komplexním a v rámci možností vyčerpávajícím zmapováním uměleckých děl na veřejných prostranstvích Prahy (mezi lety 1989 – 2019) a jejich kategorizaci, která zahrnuje také významný a skutečně často opomíjený úhel pohledu, a sice kontext urbánního prostředí.

To, že ke skutečné evaluaci a do jisté míry ani analýze vztahu konkrétních uměleckých děl k urbánnímu prostředí zde v podstatě nedochází, a urbánní kontext zůstává v deskriptivní rovině, nemusí být nedostatkem. Práce se tak stává velmi cenným východiskem pro pokračování v dalších pracích, jehož hodnota tkví v úctyhodném objemu a metodičnosti odvedené práce, která může být významným podkladem jak pro navázání dalších výzkumných úkolů, tak pro využití v praxi. Druhá hodnota tkví v systematickosti metody mapování a kategorizace. Všechny její kroky jsou čitelné a vysledovatelné, stejně jako jejich vzájemná struktura, což je důležitá kvalita vědecké práce. Práce tak obsahuje nejen

konkrétní výsledek mapování a kategorizace, ale v podstatě i definici jeho metody, jejíž případovou studii je podle mne právě katalog sám o sobě.

Polemizovat bych si s autorkou dovolila, a to v řadě případů, v otázce terminologie. Uvedu za všechny příklad pojmu, který je pro upřesnění zkoumaného předmětu zásadní, a sice pojmu „veřejný prostor“. Jedná se sice o formální pohled, nicméně právě tento pojem vymezuje celý rámec práce a jeho přesnost je proto klíčová. V otázce vlastnictví a způsobu užívání je vymezení pojmu srozumitelné. Když ale autorka uvádí, že: „Z definice veřejného prostoru vyplývá, že vylučuji díla v interiérech veřejných budov ...“ a „Veřejný prostor definuji jako venkovní ...“, mluví podle mne jednoznačně o veřejných prostranstvích, nikoliv o veřejném prostoru. Ten se totiž, v obvykle používané terminologii, od veřejných prostranství mimo jiné odlišuje tím, že na rozdíl od nich zahrnuje právě i veřejně přístupné interiérové prostory. Předpokládám ovšem, že autorka se této nepřesnosti nedopustila jaksi mimocbezděčně a proto si v rámci obhajoby ráda vyslechnu její interpretaci důvodu této odchylky od obvyklé terminologie.

V otázce zkoumání vztahu uměleckého díla a urbánního prostředí považuji vymezení tohoto vztahu, tak jak jej autorka opakovaně definuje, pouze za dílčí. S konstatací, že tento vztah lze definovat na základě zkoumání „jak uměleckých, tak urbanistických kategorií“, lze polemizovat a to zejména z hlediska toho, do jaké míry je tento výčet vyčerpávající.

Autorka se v průběhu celé práce omezuje především na fyzickou rovinu urbánní struktury. Vyjma zmínek obsažených v citacích, ve vlastních obecných definicích a tezích téměř opomíjí ideovou rovinu vztahu uměleckého díla a urbánního prostředí, která spočívá ve vztahu ideového obsahu sdělení uměleckého díla a ideového obsahu místa (historického, významového, fenomenologického apod.), na který umělecké dílo reaguje, a právě tento dialog je často základem vytvoření celku, kde umělecké dílo obohacuje a osvětluje prostředí a prostředí recipročně umocňuje vyznění díla. Což zejména v souvislosti s uměním, vzhledem k jeho podstatě, považuji za neopominutelné kritérium. I v tomto případě si ráda vyslechnu zdůvodnění autorky, proč tuto klíčovou rovinu upozaduje, neboť ji podle mne od širšího kontextu urbánního prostředí nelze oddělit.

Co se týče případové studie jednoho uměleckého díla, vnímám ji spíše jako ilustraci k tématu, než jako podklad pro čerpání obecných odpovědí na otázku vztahu uměleckého díla a urbánního prostředí. Pokud by případová studia měla posloužit k širšímu zobecnění, bylo by nutné provést takových studií více.

Závěr

Jakkoli je tento posudek postaven spíše na polemice, a to často kritické, ráda bych zdůraznila, že práci považuji za velmi užitečný příspěvek k otázce uměleckých děl na veřejných prostranstvích. Svým akcentem na kontext urbánního prostředí se dotýká problému, který je dnes navýsost aktuální, a to ještě více v praxi, než v teorii. Kromě toho, že je srozumitelným podkladem pro další navazující výzkum, vidím především jeho jasný smysl a naprosto konkrétní a přínosné možné využití právě v praxi, které u řady disertačních prací nenacházím.

Práci proto doporučuji k obhajobě

V Praze dne 13. 05. 2021

Doc. Ing. arch Pavla Melková Ph.D.

